

ادبیات عمومی و تجربی

هفته‌ای سیاسی، علمی و ادبی غزته‌در

جلد : ۲

سنه : ۱ ۲ ذی الحجه ۱۳۳۵ / جمعه ایرتسی ۲۲ ایلول ۱۹۱۷ نوامبر ۳-۳۴

عبدالحق حامد بکک سلیمان نظیف بکک جوابی [*]

نورعینم،

۱۱ شباط ۱۹۱۷ تاریخی تلطیفنامه کریمانه کزی بر قاچ کره او قودم و حتمده کی ملتفتانه بیانانگیز و تشکرات معتاده ایله مقابله ایدیله جک درجه لک فوقنده در . برخی زماندن بری مألوف و مأنوس اولدیم بومأثر اخلاص و محبت ، قلبده اوله برحس عمیق شکران وجوده کتیرمشدرکه سزی کوردکجه و سوکیلی خیالنگز کوزمک اوکنه کلدکجه موجودیت قیمتدارینی متضاهفاً واک مقدس حسیات وطنیه‌له مترادفاً عقل واذعان حقیرانه‌مه تبشیر ایدر .

جنتمکان پدرکزک اثر اصیل قدر شناسیسنه اقتدایه رغبتکیز ، وینه اجداد کرامکزدن موروث اولان نباحت و نجاتکیز برکاتندن اوله رق بوعبد پریشانحالک مکاتیب صورتنده کی اوراق پراکنده سنی جمع و تلفیق حصر اهتمام ایله او یولده تصادفی طبیعی بولنان مشکلاتی حل و اقتحام ایدیشکزی دوشوندیکم زمانلرده دیدیکم حس شکران وحمده برده محجوبیتله قاریشیق ، منت ابدیه شککنده بر حالت روحیه منظم اولیور . نصل اولماسون که سزک کلک دبیر شمشیر تأثیرکزدن مدد رسیده اولامش اولسه او مکتوبلر کی کندیسناکده گننام اوله جنی بی اشتباه اولان صاحبزینک نام حقیری ، یینه سزک توجهکزله بوگون برر شاعر اعظم اولیور ! . بوسوزلرمی تواضع ویا محویته حمل ایتهمکزی رجا ایدرم . محکوم محو اولان انسانک محویتدن بشقه هیچ بر ادعاسی اولاملی در . البته ذات ادیبانه کزده بنده کز قدر انسانلرک عجزلرینی شایان صراحت وکبر و نخوتلرینی شایان تمسخر بولورسکیز . و برده اعتقاد عاجزانه محجه اونلرک مظهریت و محرومیتلری تمامیه فطرته عائددر ، بر درجه ده که مخلوقی ثنا ایتمش اولق ایچون خلاقه دعا ایتلی و فنا کوزمک ایچون ده اونک خالقنی دوشونملی در دییه بیلیرم . ذاتاً صریت و محدودیتلر تلقیات متفاوته سنه کوره تبین ایدر دکلی ؟ . مثلاً شاعریت بر صنف خلق نظرنده بر وصف ممتاز ایسه ، دیگر بر صنف ناس عندنده بر صیت حرف اندازدر . و بر مملکتده لامارتین رئیس جمهور ، یاخود شاتو بر بیان سفیر کبر

[*] سلیمان نظیف بکک مکتوبی (ادبیات عمومی و تجربه‌سی) نک کچن نسخه سنده در .

تاریخ اصول لرینه دائر

علم ، بر کمیت جزئیة ؛ جهل ، بر کمیت کلیه و کونیة در . کړك عالم طبیعتی ، کړك آنك بر صفحه مختصره سی اولان بشریتی اداره ایدن دساتیرك آنجق پك آزینه واقفز .

پیدای وقوف ایتدیكمز قوانین ، بر نقطه نظر دن ، قوانین تالیه تلقی اولونه بیلیر . بونلردن اول ایسه قوانین اصلیه یعنی تعبیر معروفیه « حقائق اشیا » واردورکه آنلر ابدی وازلی بر ردای مجهولیت ایله اورتولیدر . عقل ، کندی فوقیه عروج و خروج ایتلیدرکه آنلری آکلایه بیلسون . حقایق اشیا عقلی محیطدر ؛ بناء علیه عقل آنلرله محاطدر .

اگر علی الانفراد قوانین طبیعیه بیله ایدك حالده ، ماضی ده ، حتی استقبالده بزم ایچون مکشوف اوله جقدی . حاضری تدقیق ایدوب جریان طبیعی بی بولور ؛ آنك ایله تضادم و تصالب ایده جاك دیگر جریانلری تدقیق ایدر ؛ و ، بالنتیجه ، عنعنه سی ایله استقبال حقنده تحصیل وقوفه مقتدر اولوردق . فقط ، هیات ! بیادیكمز شیلر پك بسیط وابتدائیدر . حتی لاشیئدر .

فن هیئتده اجرامی اداره ایدن قوانیندن بر قاجی [قوپه رنیق] ، [که پلهر] ، [نیوتن] طرفندن توضیح ایدلش ایسه ده بونلرده قطعی دکلدور . بو دساتیرده دوچار مؤاخذه اولمشدر . . . منقدین ایچنده شمسك مرکز عالم اولمه سی حقیقتك توضیحندن درت عصر کچدیکی حالده [بطلمیوس] نظریه سنه رجوعه بر تمایل کویسترن [آنری پوانقاره] نك مطالعاتی ، الحق ، ذی اهمیتدر .

قوانین تاریخیه واجتماعیه یه کلنجه : بشر بالنسبه یکی و آکا تعلق ایدن فنلر آندن دهایی اولدیغندن بونلرك استخراجی هنوز بزه میسر اوله مامشدر . [بقراط] زماننده فن طب هر نه ایدی ایسه [مومعه زن] عصرنده ده تاریخ او درجه ده ابتدائیدر . بر تاریخی یازمدن آنك جریاننده ، اولجه ، بر حکمت تصور ایتك وبتون وقایعی او نقطه نظر دن محاکمه ایتك جدیت علمیه ایله ائتلاف قبول ایتمز .

نتیجه مقال : قوانین طبیعیه — یاخود اصطلاح نقلیسی ایله عادة الله ، حکمت صمدانیه — مجهول اندر مجهولدر . بر حکمت تصور ایدوب تاریخی آنك اوزرینه یازمق حدناشناسا مقدر — اصطلاح دینیسی ایله کفردر .

توراتده ، شاعریتی نقطه نظرندن ایدرین آثار ایله مقایسه ایدیلن « کتاب ایوب » بوبابده بزه غایت مهم بر فکر ویره بیلیر . ایوب اوزون مدت ، جناب حق ، قوانین طبیعیه بی مؤاخذه ایدیور . هر سوزی بر جوهر منطقیدر . خویشانی ده عکسی نظریه بی مدافعه ایله جناب ایوبك کرفتار اولدینی مصائب معظمه نك اسبابی تحری ایدیورلر . نتیجه ده حکمت بتون بتون بشقه بر شکله تظاهر ایدیور !

مع التأسف اسکی تاریخلرده ، ارباب قلم ، دائماً بر حکمت تصور واقوامی فوق الطبیعه بر نقطه نظر دن مقبول ویا مردود تلقی ایله محاکمه ایتلیر . بالطبع بو ادعایی اثبات ایچون وقایع تخریفه اوغرامش ، حادثاته درلو درلو معنالر ویرلش ، عن قصد بر طاقم مواد اونودلش ویا اصلاً اهمیتی اولیانلر مبالغه ایدلشدور .

مثال :

فرانسه نك بحق افتخار ايتديكى [بوسوئه] نك « تاريخ كوني اوزرينه نطق » ي ادبيات عموميه عالمده بر موقع ممتاز طوقان آثاردندر . بو اسكى فقط قيمتدار كتابده [بوسوئه] بيوك بر مؤرخ اولديغنى كوسترمشدر . حادثات تاريخيه يي يوكسلك بر نظره كورمش ، آنلرى خطوط عموميه به ارجاع ايتمش ، بعض قوانين طبيعيه يي استدلال ايده بيلمش وميدانه بر فلسفه تاريخ كترمشدر . فرانسه ولي عهدينك تعليمي ايجون قلمه آلنان بو كتاب مخلصده [بوسوئه] نصرايتك بر حكمت بالغه نتيجه سى اوله رق تكاملنى كوستريور . حضرت آدمدن پاپا اون برنجى [اينوسان] ه قدر هروقمه ده ، هرفعله بوتأثيرى بوليور . برقاتوليك - [بوسوئه] نك منقدرينك فكرينه كوره - بوآرده پروتستانلرك ، يهوديلرك ، دينسزلرك عليهنده سويلنمك ايجون دلائل تاريخيه يي مبذولا بوله بيلير . مؤلف ، حكوماتك تعالى و انحطاطندن هپ بو حكمت كنيسائيه يي استخراج ايديور . بو حكمت نصرانيه طاقا تاريخه رياست ايتكده در . بونكه برابر اثر اك مهم ادبيات تاريخيه نمونه لرندندر .

برده [مونته سكيئو] نك « روماليلرك عظمتى و انحطاطلرينك اسبابى حقنده مطالعات » عنوانى نفيس و نامدار كتابنى محاكمه ايده لم . (*)

بو اثر ك قسم اولنك مأخذى [بوسوئه] نك « نطق » يدر . بناء عليه [بوسوئه] [مونته سكيئو] نك شيخيدر . فى الواقع [مونته سكيئو] كتابنده رومانك دى ، حسى ، اقتصادى ، مالى احوالى تدقيق ايله بو مؤثراتك مقدرات تاريخيه اوزرنده اوينادى رولى بتون بتون اونوشدر . حالبوكه رومانك استعلا و انقراضنده دينك مهم بر دخلى اولديغنى ، بالاخره ، [فوستل دو قولانر] صاحبقرانانه بر قلمله توضيح ايتشدى . فقط تاريخده ايلك دفعه [بوسوئه] نك حكمت مفروضه سنى اونوتوبده جريان وقايده اولدن دوشونولش بر فرضيه اوزرينه بنائى محاكمه موداسنى قالديران [مونته سكيئو] در و موضوع بحث ايتديكمز اثر ، بو اعتبار ايله ، (تاريخ تاريخده) اساسلى بر موقع طومشدر . بو تجربه قلميه ايله عاجز عقولك قوانين طبيعيه و حكمت نصرانيه به اسناد ايتديكى رول اورته دن قالقيور . فنون طبيعيه نصل مطالعه ايديليورسه تاريخده اويلهجه مظهر تتبع اوليور . هيچ بر قوه فوق الطبيعيه مقدرات امم حاكم دكلدر . بونكه برابر ملترده كوركورينه كيتيورلر . موقفياتك اسبابى اولديغنى كى هزمتلرك ، انحطاطلرك ده لذيائى واردر . دولت محو اوليور ؛ چونكه عسكر بوزوليور ؛ عسكر مختل اوليور ؛ زيرا انتظام قاليور . محارباتده اسباب ظفر سروشان و كروبيانك اعانتنده دكل ، عسكر ك قيمت و مزيتنده ، اسلحه نك مكمليتنده ، امرا نك اقتدارنده ، مواقعك اهميتنده در .

بزنجارب تاريخيه مزده حد مزى بيلهرك استدلالندن عاجز اولديغمز حكمتلره عطفاً بنائى محاكمه ايتمه دلك . عثمانليلرك عظمت و انحطاطلرى هپ اسباب طبيعيه به مستنددر . حالبوكه عثمانليلرك اك بنام مؤرخى [فون هاممر] ايسه [مونته سكيئو] دن تقريباً بر عصر صكره « عثمانلى ايمپراطورلغك تاريخى » نى يازديغى حالده كتابنده [بوسوئه] نك مسلكنى اختيار ايتشدر . بو علامه تاريخ ديوركه : « شمدى ، بنى بو اثر ك تحريرنده اداره ايدنى و ذاتاً كتابك مطالعه سندن آكلاشيله جو اولان فكر حقنده بر قاج كلمه سويلكه جسارت ايده جكم . يازدقلى ابدى وعادل بر حكمتك وجودينه

(*) اثر مذ كورك احمد ساقى بك طرفندن ترجمه نفيسه سى ياقينده ساحه زيب عرفان اوله جقدر .

ایتدیکم بیوک بر ایمانک تحت تأثیرنده یازیورم . بو حکمت بالغه نیک تأثیری ظلام تاریخنک [خائوس] اوزرنده طیران ایدر و بونک نره دن کلدیکنی ، نره یه کیدیکنی انسان بیلیمز . «
[فون هامر] ک تخیل ایتدیک بو حکمت بالغه نه اوله بیلیر ؟

« قلمی — [هامر] ک افاده سیدر — اشخاص ویا اقوام ، ملل ویا ادیان حقنده برحس طرفکیرانه اولدینی حالده آله آله . لکن محاسن و معالی یه بیوک بر عشق و محبت اولدینی کی فخاله قارشیده عمیق برغیض موجوددی . یونانیلر و ترکرلر خصومت یوقدی . مسلمان ویا خریستیاندن برینی ترجیح ایتدم . لکن قوه منتظمه یه بر میل عظیم واردی . کوزل تنسیق ایدلش بر حکومت عدالتک ، حسن اجراسنه ، مؤسسات عامه و خیرییه نیک تکاملنه ، فنونک ترقیسنه طرفدار واختلاله ، اعتسافه ، وحشته ، مظالمه قارشیده ایسه کیندار ایدم . »

بو جمله ده « مسلمان ویا خریستیاندن برینی ترجیح ایتدم . » کی جزئی کلمات طی ایدیلجه ک وبتون کلمات تحقیریه ایله مسلمان و ترکرلر قصد ایدلدیکی آکلاشیله حق اولورسه [هامر] ک نصل بر قانویک حکمت بالغه سنک تحت نفوذنده . وبلکه بلا اختیار - اوتوز سنه مدته چالیشدینی تظاهر ایدر . یونکله برابر بیوک بروثیه اولق اعتباریله [هامر] تاریخنک اهمیتنی انکار ایتک عظیم بر کفرانی نعمتدر .

تاریخ عثمانیک بدقیقی - اختلاف لساندن طولانی - اوروپالیره کوچ کلش و بناء علیه اهل ایدلشدیر .

تاریخ قاتولیک دکادر . بر بودی هندسه فنی ، بر برهمنی حساب فنی ، بر پروتستان آلفتریق فنی اوله میه جنی کی بر یهودی ویا نصرانی تاریخ ده اوله ماز . اصحاق اوقیانوس و [هرجن] موجاتی اولچن ، لابوراتورنده [رادیثوم] استحصال ایدن ، ویا آفریقاده ققاطاسلرینی طارتان علما وظیفه علمیه لری باشنده [پاولوس] ویا [قالوهن] ک معقلری اولدقلری کی بر مصنفده مثلاً سلطان سلیم اولک تاریخنکی محاکمه ایتدیکنده بتون قیوددن مجرددر . [هامر] تاریخمزده خصوصیه مظالمی کورمشدر . حالبوکه ظلمک اعمار سالقه ده معتاد وحتی اصل اولدیغنی تذکار ایتمه مشدی . یاوزک معاملات شدیدیه سی اوزرینه بوقدر اصرار ایدن [هامر] مثلاً شاه اسماعیل عابنده اولان حرکت سلیمیه ده معنای اتحادی هر نصله کوره میور .

جهول نوری

اردوی معلا

مهم و مشهور بردستگاهدن چیقان ماللری هر کس آلدینی کی فائقیقی مسلم اولان بردار الفتوندن مأذون افندیلرک اقتداریه مزیات نسبییه سنه ده هر کس اعتماد ایدر . بو اعتبارک سببی ، بومؤسساتک اوصاف مخصوصه سیله انتظامی و انضباطی [Discipline] در : اولره منسوب اولمایان اشیا یه و اشخاصه نه وکیم اولورسه اولسون ، هیچ بر اشارت و علامت فارقه ویرلیمز ؛ اصل قیمت ، انضباط آلتنده